

ZAMONAVIY DASTGOHLI RANGTASVIRDA MILLIY AN'ANALAR VA BADIY TALQIN

Nasirdinov Avazbek

*Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti katta o'qituvchisi
nasirdinovichavazxon@gmail.com*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada zamonaviy dastgohli rangtasvir san'atida milliy an'analar, folklor motivlari va ramziy obrazlarning o'rni hamda ularning yosh avlod ma'naviy-estetik tarbiyasidagi ahamiyati tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida realizm, modernizm va dekorativ uslublarning o'zaro uyg'unlashuvi, shuningdek, akril bo'yoqlar va raqamli texnologiyalar kabi yangi materiallarning badiiy ifoda imkoniyatlariga ta'siri tahlil qilindi. O'zbekiston xalq rassomi Chingiz Ahmarov, Rauf Choriyev va Akmal Nur kabi taniqli ijodkorlarning asarlari misolida milliylik va zamonaviylikning sintezi ko'rib chiqildi. Rang, kompozitsiya va koloritning emotsional-falsafiy ta'sir kuchi ilmiy jihatdan asoslab berildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, milliy motivlardan foydalanish globallashuv sharoitida madaniy o'zlikni saqlab qolish va sog'lom estetik didni shakllantirishda muhim ma'naviy omil bo'lib xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Dastgohli rangtasvir, milliy an'analar, kolorit, kompozitsiya, modernizm, realizm, ramziy obraz, estetik tarbiya, o'zbek tasviriy san'ati, raqamli texnologiyalar.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается роль национальных традиций, фольклорных мотивов и символических образов в современной станковой живописи и их значение в духовно-эстетическом воспитании молодого поколения. В исследовании анализируется взаимодействие реализма, модернизма и декоративного стиля, а также влияние новых материалов, таких как акриловые краски и цифровые технологии, на возможности художественного выражения. Синтез национальности и современности рассматривается на примерах работ таких известных художников, как народный художник Узбекистана Чингиз Ахмаров, Рауф Чориев и Акмал Нур. Эмоциональное и философское воздействие цвета, композиции и цветовой гаммы научно обосновано. Результаты показывают, что использование национальных мотивов служит важным духовным фактором сохранения культурной идентичности и формирования здорового эстетического вкуса в условиях глобализации.*

Ключевые слова: *ручная роспись, национальные традиции, цвет, композиция, модернизм, реализм, символический образ, эстетическое воспитание, узбекское изобразительное искусство, цифровые технологии.*

Abstract: *This article examines the role of national traditions, folklore motifs, and symbolic images in contemporary easel painting and their significance in the spiritual and aesthetic education of the younger generation. The study analyzes the interaction of realism, modernism, and decorative styles, as well as the influence of new materials, such as acrylic paints and digital technology, on artistic expression. The synthesis of nationality*

and modernity is explored through the works of renowned artists such as People's Artist of Uzbekistan Chingiz Akhmarov, Rauf Choriev, and Akmal Nur. The emotional and philosophical impact of color, composition, and color scheme is scientifically substantiated. The results demonstrate that the use of national motifs serves as an important spiritual factor in preserving cultural identity and developing a healthy aesthetic sense in the context of globalization.

Keywords: *hand painting, national traditions, color, composition, modernism, realism, symbolic image, aesthetic education, Uzbek fine art, digital technology.*

KIRISH

Dastgohli rangtasvir tasviriy san'atning mustaqil va ko'chma xarakterga ega bo'lgan turi bo'lib, rassomning individual estetik tafakkuri hamda voqelikni badiiy talqin etish imkoniyatlarini keng namoyon etadi. Uyg'onish davridan boshlab kompozitsiya, perspektiva va koloristika qonunlari asosida mukammallashgan ushbu san'at turi bugungi kunda yangi texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar bilan boyib bormoqda.

Hozirgi globallashuv jarayonida milliy madaniyatni, xalqning tarixiy xotirasi va urf-odatlarini saqlab qolish hamda kelajak avlodga yetkazish eng dolzarb masalalardan biriga aylandi.

Tasviriy san'atda milliylik va zamonaviylik uyg'unligi rassomlarning ijodiy izlanishlarida yetakchi yo'nalish hisoblanadi. O'zbek milliy san'atining asosi bo'lgan islmiy va g'irih naqshlar, sharq miniatyurasi an'analari hamda issiq-yorqin ranglar sharqona estetik dunyoqarashning muhim belgilari bo'lib, asarlarda milliy ruhni aks ettiruvchi asosiy koloristik vosita bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi zamonaviy o'zbek dastgohli rangtasvirida milliy motivlarning zamonaviy badiiy uslublar va texnik materiallar bilan uyg'unlashuv qonuniyatlarini ochib berish hamda ularning jamiyat ma'naviy taraqqiyotidagi o'rnini belgilashdan iborat.

Dastgohli rangtasvir tasviriy san'atning mustaqil turi bo'lib, maxsus dastgoh - molbert yordamida ishlanadigan badiiy asarlarni o'z ichiga oladi. Ushbu san'at turi rassomning individual ijodiy qarashlari, estetik tafakkuri hamda voqelikni badiiy talqin etish imkoniyatlarini keng namoyon etadi. Dastgohli rangtasvir asarlari ko'chma xarakterga ega bo'lib, ular ko'rgazmalar, muzeylar, galereyalar va shaxsiy kolleksiyalarda namoyish etilishi mumkin.

Mazkur san'at turi inson hissiyoti, ruhiyati, tabiat manzaralari, tarixiy voqealar va turmush tarzini ranglar vositasida ifodalashga xizmat qiladi. Rangtasvir san'ati qadimiy davrlardan boshlab insoniyat madaniyatining muhim tarkibiy qismi sifatida shakllangan.

Ayniqsa Uyg'onish davridan boshlab dastgohli rangtasvir mustaqil badiiy yo'nalish sifatida rivojlanib, kompozitsiya, perspektiva, anatomiya va koloristika qonunlari asosida mukammallashgan. Bugungi kunda esa u zamonaviy texnologiyalar, yangi uslublar va innovatsion yondashuvlar bilan boyib bormoqda.

Rangtasvir san'ati o'zining janriy va uslubiy xususiyatlariga ko'ra bir necha turlarga bo'linadi. Jumladan, monumental rangtasvir, dekorativ rangtasvir va dastgohli rangtasvir asosiy yo'nalishlar hisoblanadi.

Monumental rangtasvir me'moriy inshootlar bilan uzviy bog'liq bo'lib, devoriy suratlar, mozaika va freskalarni o'z ichiga oladi. Dekorativ rangtasvir esa interyer va tashqi muhitni bezashga xizmat qiluvchi badiiy shakl sifatida namoyon bo'ladi. Dastgohli rangtasvir esa mustaqil kompozitsion yechimga ega bo'lib, rassomning shaxsiy badiiy qarashlarini erkin ifodalash imkonini beradi.

Dastgohli rangtasvirning asosiy janrlari portret, manzara, natyurmort, maishiy janr, tarixiy janr va animalistik janrlardan iborat. Portret janrida insonning tashqi qiyofasi bilan bir qatorda uning ichki ruhiy kechinmalari ham ochib beriladi. Manzara janrida tabiat go'zalligi, fasllar o'zgarishi va fazoviy muhit tasvirlanadi. Natyurmort janrida turli buyumlarning shakli, materiali, yorug'lik va rang uyg'unligi badiiy jihatdan ifodalanadi. Tarixiy va maishiy janrlarda esa jamiyat hayoti, tarixiy voqealar hamda inson faoliyati aks ettiriladi. Dastgohli rangtasvirning muhim xususiyatlaridan biri uning keng badiiy imkoniyatlarga egaligidir. Avvalo, rang orqali hissiy-emotsional ta'sir kuchli ifodalanadi. Rassom issiq va sovuq ranglar uyg'unligi, yorug' va soya munosabatlari yordamida asarning ruhiy kayfiyatini yaratadi. Kolorit asarning mazmunini ochishda asosiy vositalardan biri bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, kompozitsiya dastgohli rangtasvirning asosiy badiiy vositalaridan hisoblanadi. Kompozitsion yechim orqali rassom tasvir elementlarini muayyan tartibda joylashtirib, tomoshabinning diqqatini asosiy obrazga qaratadi. Perspektiva qonunlaridan foydalanish esa fazoviy chuqurlik va hajm hissini hosil qiladi.

Dastgohli rangtasvirning yana bir muhim jihati uning individual uslubni namoyon etish imkoniyatidir. Har bir rassom rang tanlovi, surtma xarakteri, kompozitsion yechim va texnik usullari orqali o'ziga xos ijodiy maktab yaratadi. Shu sababli dastgohli rangtasvir san'ati nafaqat voqelikni aks ettirish, balki rassomning ichki dunyosi va estetik qarashlarini ifodalash vositasi ham hisoblanadi. Zamonaviy dastgohli rangtasvirda milliy an'analar, folklor motivlari, ramziy obrazlar hamda zamonaviy falsafiy qarashlar uyg'unlashib bormoqda. Natijada ushbu san'at turi milliy madaniyatni saqlash, estetik tafakkurni rivojlantirish va yosh avlodni ma'naviy tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Milliy an'analar har bir xalqning tarixiy taraqqiyoti, ma'naviy qadriyatlari, turmush tarzi va estetik qarashlarini o'zida mujassamlashtirgan muhim madaniy omil hisoblanadi. Tasviriy san'atda milliy an'analarning aks etishi xalqning o'ziga xos badiiy tafakkuri, urf-odatlar va madaniy merosini saqlab qolish hamda kelajak avlodga yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa zamonaviy dastgohli rangtasvirda milliylik va zamonaviylik uyg'unligi rassomlarning ijodiy izlanishlarida asosiy yo'nalishlardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

METODLAR

Tadqiqot jarayonida zamonaviy dastgohli rangtasvirda milliy an'analarning talqin qilinishini o'rganish uchun qiyosiy-tarixiy tahlil, san'atshunoslik tahlili hamda tizimli yondashuv uslublaridan foydalanildi. O'zbek tasviriy san'atining shakllanish omillari

sifatida sharq miniatyura san'ati, xalq amaliy bezak san'ati hamda me'moriy naqsh elementlarining o'zaro aloqadorligi klassik va zamonaviy asarlar misolida solishtirma tahlil qilindi. Tadqiqot obyekti sifatida Chingiz Ahmarov, Rauf Choriyev va Akmal Nur kabi o'zbek rangtasvir maktabi namoyandalari asarlaridagi milliy obrazlar, kolorit va kompozitsion qurilish tizimi tanlab olindi hamda ularning estetik ta'sir imkoniyatlari baholandi. Shuningdek, san'at rivojidagi texnik evolutsiyani aniqlash maqsadida an'anaviy moybo'yoq texnikasi bilan zamonaviy akril bo'yoqlar, teksturali pastalar va raqamli texnologiyalarning amaliy qo'llanilishi qiyosiy tahlildan o'tkazildi.

O'zbek tasviriy san'ati qadimiy va boy tarixga ega bo'lib, uning shakllanishida Sharq miniatyura san'ati, xalq amaliy bezak san'ati, me'moriy naqshlar hamda xalq og'zaki ijodi muhim o'rin tutadi. O'zbek milliy san'ati elementlari asosan ornament, ramziy obraz, milliy kiyim, xalq turmushi, urf-odatlar va tabiat tasvirlari orqali ifodalanadi. Ushbu elementlar zamonaviy rangtasvir asarlarida milliy ruh va badiiy ifodaning asosiy vositalaridan biri bo'lib xizmat qiladi. O'zbek milliy san'atining eng muhim jihatlaridan biri naqsh san'ati bilan bog'liqdir. Naqshlar qadimdan xalqning estetik didi va dunyoqarashini ifodalovchi badiiy unsur sifatida rivojlangan. Islimiy, girih, handasaviy va o'simliksimon naqshlar me'morchilik, kulolchilik, kashtachilik va rangtasvir san'atida keng qo'llanilgan. Zamonaviy rassomlar ushbu naqsh elementlarini kompozitsion yechimlarda qo'llash orqali milliylik ruhini kuchaytirishga erishmoqdalar. Milliy an'analar tasviriy san'atda rang tanlovi orqali ham namoyon bo'ladi. O'zbek san'atida iliq va yorqin ranglar ustunlik qiladi. Ayniqsa ko'k, moviy, oq, yashil, oltinrang va qizil tuslar sharqona estetik tafakkurning muhim belgilaridan hisoblanadi. Ko'k va moviy ranglar osmon, poklik va cheksizlik timsoli sifatida talqin qilinsa, yashil rang tabiat va hayot ramzi sifatida ifodalanadi. Oltinrang esa boylik, ulug'vorlik va tantanavorlik ma'nolarini anglatadi. Zamonaviy rangtasvir asarlarida ushbu ranglar milliy ruhni aks ettiruvchi asosiy koloristik vosita bo'lib xizmat qiladi.

Tasviriy san'atdagi an'anaviy obrazlar ham milliy madaniyatning muhim ifodasi hisoblanadi. O'zbek rassomlari ko'pincha ona obrazi, mehnatkash inson, chol va kampirlar, milliy kiyimdagi qizlar, xalq bayramlari va qadimiy me'moriy obidalarni tasvirlash orqali milliy qadriyatlarni yoritadilar. Bunday obrazlar orqali xalqning ma'naviy dunyosi, turmush tarzi va tarixiy xotirasi badiiy talqin qilinadi.

Sharq miniatyura san'ati ham o'zbek tasviriy san'atining rivojiga katta ta'sir ko'rsatgan. Miniaturalardagi nozik chiziqlar, dekorativ kompozitsiya, tekislikka asoslangan fazoviy yechim hamda yorqin ranglar zamonaviy rassomlar ijodida yangi shaklda davom ettirilmoqda. Bu esa milliy an'analarni zamonaviy badiiy tafakkur bilan uyg'unlashtirish imkonini bermiqda.

Bugungi kunda globallashuv jarayonida milliy madaniyatni saqlab qolish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli tasviriy san'atda milliy an'analardan foydalanish nafaqat estetik, balki ma'naviy-ma'rifiy vazifani ham bajaradi. Milliy ruhdagi san'at asarlari yosh avlodni vatanparvarlik, milliy qadriyatlarga hurmat va estetik did ruhida tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi.

Shunday qilib, milliy an'analar tasviriy san'atning mazmun va shakl jihatdan boyishiga xizmat qiluvchi muhim omildir. O'zbek milliy san'ati elementlari, an'anaviy naqshlar, ramziy obrazlar va rang yechimlari zamonaviy dastgohli rangtasvirda milliylikni saqlash va rivojlantirishning asosiy badiiy vositalari sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy tasviriy san'atda milliy motivlardan foydalanish rassomlarning ijodiy izlanishlarida muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Milliy motivlar orqali rassomlar xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi, urf-odatlar va ma'naviy qadriyatlarini badiiy talqin etadilar. Ayniqsa dastgohli rangtasvirda milliylik va zamonaviylikning uyg'unlashuvi san'at asarlarining mazmun jihatdan boyishi hamda estetik ta'sirchanligini oshirishga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston tasviriy san'ati taraqqiyotida milliy motivlarni zamonaviy badiiy usullar bilan uyg'unlashtirgan ko'plab rassomlar faoliyat yuritgan. Ularning asarlarida xalq turmushi, milliy kiyimlar, qadimiy me'moriy obidalar, urf-odatlar va sharqona falsafa turli uslublarda aks ettiriladi. Bu esa milliy madaniyatni saqlash va uni yangi badiiy shakllarda rivojlantirish imkonini beradi. O'zbekiston xalq rassomi Chingiz Ahmarov ijodida sharq miniatyura san'ati an'analari va monumental dekorativ uslub yaqqol namoyon bo'ladi. Uning asarlarida milliy obrazlar, nozik plastik yechimlar hamda dekorativ rang uyg'unligi orqali sharqona ruh ifodalanadi. Rassom ayniqsa tarixiy va adabiy mavzulardagi kompozitsiyalarida o'zbek xalqining madaniy merosini badiiy talqin qilgan. Shuningdek, Rauf Choriyev ijodida o'zbek xalqining kundalik hayoti, oddiy insonlarning ruhiy holati va milliy xarakteri chuqur aks ettiriladi. Rassom asarlarida ranglarning emotsional kuchi va erkin surtma usuli orqali milliy ruh zamonaviy badiiy yechimlarda talqin etiladi. Uning portret va maishiy janrdagi asarlari realizm va milliylik uyg'unligining yorqin namunasi hisoblanadi.

Zamonaviy o'zbek rassomlari orasida Akmal Nur ijodi ham alohida ahamiyatga ega. Uning asarlarida ramziy-falsafiy obrazlar, milliy qadriyatlar va zamonaviy badiiy tafakkur o'zaro uyg'unlashgan. Rassom milliy motivlarni abstrakt va dekorativ usullar bilan boyitib, yangi estetik talqin yaratishga erishgan. Bu esa zamonaviy san'atda milliylikni yangicha badiiy shakllarda ifodalash imkoniyatini kengaytiradi.

Milliy motivlarning zamonaviy rangtasvirdagi talqini nafaqat mavzu tanlashda, balki kompozitsiya, kolorit va texnik usullarda ham namoyon bo'ladi. Ko'plab rassomlar xalq amaliy san'atidagi naqsh elementlari, sharqona ornamentlar va milliy rang uyg'unliklaridan foydalanib, asarlarga dekorativlik va ramziylik baxsh etadilar. Ayniqsa moviy, oltinrang, qizil va yashil tuslarning uyg'unligi sharqona estetik tafakkurning davomiyligini ko'rsatadi.

Zamonaviy uslub va milliy ruhning uyg'unligi bugungi san'atning muhim xususiyatlaridan biridir. Rassomlar an'anaviy realizm bilan bir qatorda modernizm, abstraksionizm va ekspressionizm kabi zamonaviy yo'nalishlardan ham foydalanmoqdalar. Natijada milliy motivlar yangi badiiy shakl va falsafiy mazmun kasb etmoqda. Bu esa milliy san'atning zamon bilan hamnafas rivojlanayotganligini ko'rsatadi. Globallashuv jarayonida milliy o'zlikni saqlab qolish masalasi dolzarb

ahamiyatga ega bo'lib, tasviriy san'at ushbu vazifani bajaruvchi muhim ma'naviy vositalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy rassomlar ijodida milliy motivlarning davom etishi xalqning madaniy xotirasini asrash, yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash hamda o'zbek san'atini xalqaro miqyosda tanitishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shunday qilib, zamonaviy o'zbek rassomlari ijodida milliy motivlar tarixiy meros va zamonaviy badiiy tafakkurning uyg'unlashuvi asosida rivojlanmoqda. Milliy ruh, an'anaviy obrazlar va dekorativ unsurlar zamonaviy uslublar bilan boyib, yangi estetik talqinlarga ega bo'lmoqda. Bu esa o'zbek dastgohli rangtasvirining mazmunan boyishi va badiiy imkoniyatlarining kengayishiga xizmat qilmoqda.

Dastgohli rangtasvir san'atida rang, kompozitsiya va obraz badiiy ifodaning asosiy vositalari hisoblanadi. Ushbu unsurlar orqali rassom asarning mazmuni, g'oyasi va ruhiy holatini tomoshabinga yetkazadi. Rangtasvir asarining ta'sirchanligi, estetik qiymati va mazmuniy chuqurligi ko'p jihatdan kolorit, kompozitsion qurilish hamda obrazlarning badiiy talqiniga bog'liqdir. Zamonaviy rangtasvirda aynan shu vositalar orqali milliylik, zamonaviy tafakkur va individual ijodiy qarashlar uyg'unlashadi.

Rangtasvir san'atida kolorit muhim emotsional-ta'sirchan vosita hisoblanadi. Rang inson ruhiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatib, muayyan kayfiyat va hissiy holatni uyg'otadi. Shu sababli rassomlar rang tanlashda asarning mazmuni va g'oyaviy yo'nalishiga alohida e'tibor beradilar. Issiq ranglar - qizil, sariq va to'q sariq tuslar harakat, quvonch, hayotiylik va jo'shqinlikni ifodalasa, sovuq ranglar - ko'k, moviy va binafsha tuslar sokinlik, chuqur mushohada hamda ruhiy osoyishtalikni anglatadi.

Koloritning emotsional ta'siri ayniqsa zamonaviy dastgohli rangtasvirda yaqqol namoyon bo'ladi. Rassomlar ranglarning kontrasti, uyg'unligi va ritmi orqali tomoshabinning hissiy kechinmalariga ta'sir ko'rsatadilar. Masalan, yorqin va keskin rang uyg'unliklari dramatik holatni kuchaytirsa, mayin va pastel ranglar lirizm hamda romantik kayfiyat hosil qiladi. Milliy ruhdagi asarlarda esa ko'k, yashil, oltinrang va oq tuslarning ustunligi sharqona estetik tafakkurni ifodalashga xizmat qiladi.

Kompozitsiya rangtasvir asarining asosiy konstruktiv tizimi bo'lib, unda barcha tasviriy elementlar muayyan g'oyaviy va estetik tartib asosida joylashtiriladi. Kompozitsion yechim asarning mazmunini ochib berishda muhim rol o'ynaydi. Rassom kompozitsiya orqali tomoshabinning diqqatini asosiy obrazga qaratadi, fazoviy muhit yaratadi va asardagi harakat yoki ruhiy holatni ifodalaydi. Kompozitsion yechimlarning badiiy ifodasi markaz, muvozanat, ritm, simmetriya va dinamika kabi qonuniyatlar asosida shakllanadi. Markaziy kompozitsiyada asosiy obraz diqqat markazida joylashib, asarning g'oyaviy mazmunini belgilaydi. Dinamik kompozitsiyada esa diagonal chiziqlar, harakat ritmi va shakllarning faol joylashuvi orqali dramatism kuchaytiriladi. Zamonaviy rangtasvirda ko'pincha erkin va dekorativ kompozitsion usullar qo'llanilib, bu rassomning individual uslubini namoyon etishga xizmat qiladi.

Obraz talqini tasviriy san'atning eng muhim badiiy jihatlaridan biridir. Rassom obraz orqali insonning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari, falsafiy qarashlari va hayotiy munosabatlarini aks ettiradi. Zamonaviy dastgohli rangtasvirda obrazlar nafaqat

realistik shaklda, balki ramziy va metaforik usullarda ham tasvirlanmoqda. Bu esa asarning mazmuniy qatlamlarini kengaytirib, tomoshabinni mushohada qilishga undaydi. Ramziy obrazlar ko'pincha milliy qadriyatlar, tarixiy xotira, tabiat va inson munosabatlarini ifodalashda qo'llaniladi. Masalan, ona obrazi mehr va hayot ramzi sifatida, daraxt obrazi esa umr davomiyligi va tabiat timsoli sifatida talqin qilinadi. Qush, yo'l, quyosh, suv kabi ramziy elementlar ham falsafiy mazmun yuklovchi badiiy vositalar hisoblanadi. Falsafiy obrazlar orqali rassom inson va jamiyat, vaqt va makon, hayot va borliq haqidagi mushohadalarini ifoda etadi. Ayniqsa zamonaviy san'atda abstrakt va ramziy tasvirlar insonning ichki ruhiy olami hamda zamonaviy hayotdagi murakkab jarayonlarni aks ettirishga xizmat qilmoqda. Bunday asarlarda rang, shakl va kompozitsiya ma'lum bir falsafiy g'oyani ifodalovchi ramziy vositaga aylanadi.

Shunday qilib, rang, kompozitsiya va obraz talqini dastgohli rangtasvirning asosiy badiiy vositalari hisoblanadi. Koloritning emotsional ta'siri, kompozitsion yechimlarning estetik ifodasi hamda ramziy-falsafiy obrazlarning qo'llanilishi asarning mazmuniy va badiiy qiymatini belgilaydi. Zamonaviy rangtasvirda ushbu vositalar milliy an'analar va zamonaviy badiiy tafakkur uyg'unligida yanada boyib bormoqda.

Zamonaviy dastgohli rangtasvir san'atining muhim xususiyatlaridan biri an'anaviy va zamonaviy uslublarning o'zaro uyg'unlashuvi bilan xarakterlanadi. Bugungi rassomlar milliy san'at an'analari, tarixiy meros va klassik tasviriy vositalarni zamonaviy badiiy tafakkur bilan birlashtirish orqali yangi estetik talqinlarni yaratmoqdalar. Bu jarayon san'atning mazmun va shakl jihatdan boyishiga, milliylikning yangi badiiy ko'rinishlarda namoyon bo'lishiga xizmat qilmoqda.

An'anaviy rangtasvir uslublari asosan realizm tamoyillariga asoslangan bo'lib, unda voqelikni haqqoniy tasvirlash muhim o'rin egallaydi. Realistik san'atda inson qiyofasi, tabiat manzaralari, yorug'lik va fazoviy muhit anatomik hamda perspektiv qonuniyatlar asosida aks ettiriladi. O'zbek rassomlari ijodida realizm uzoq yillar davomida yetakchi yo'nalish bo'lib kelgan. Ayniqsa portret, maishiy va tarixiy janrlarda realizm orqali xalq hayoti, mehnati va milliy qadriyatlar haqqoniy ifodalangan. Biroq zamonaviy san'at taraqqiyoti natijasida realizm bilan bir qatorda modernistik yo'nalishlar ham keng rivojlandi. Modernizm rassomning individual qarashlari, ichki hissiyoti va erkin badiiy tajribalariga asoslanadi. Ushbu uslubda shakl va ranglar an'anaviy tasvir qonunlaridan chekinib, ko'proq ramziy va emotsional mazmun kasb etadi. Natijada asarda tashqi o'xshashlikdan ko'ra ichki ruhiy holat va falsafiy g'oya muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Zamonaviy o'zbek rangtasvirida realizm va modernizmning uyg'unlashuvi ko'plab rassomlar ijodida kuzatiladi. Rassomlar real hayot manzaralarini dekorativ va ramziy usullar bilan boyitib, milliy ruhni zamonaviy estetik shakllarda ifodalamoqdalar. Ayniqsa sharqona miniatyura an'analari, xalq amaliy san'ati naqshlari va dekorativ kompozitsiyalar zamonaviy uslublar bilan uyg'unlashib yangi badiiy yechimlarni yuzaga keltirmoqda.

Dekorativ usullar zamonaviy rangtasvirning muhim badiiy vositalaridan biri hisoblanadi. Dekorativlik asarda ranglarning yorqinligi, shakllarning soddalashtirilishi

hamda naqsh elementlarining faol qo'llanilishi orqali namoyon bo'ladi. Bunday usullar ayniqsa milliy ruhdagi asarlarda keng uchraydi. O'zbek rassomlari xalq amaliy san'atidagi ornament va rang uyg'unliklarini zamonaviy kompozitsiyalarda qo'llash orqali asarlarga milliylik va estetik ta'sirchanlik baxsh etmoqdalar.

Zamonaviy rangtasvir taraqqiyotida yangi texnika va materiallardan foydalanish ham muhim ahamiyat kasb etadi. An'anaviy moybo'yoq va akvarel bilan bir qatorda akril bo'yoqlar, teksturali pastalar, kollaj, mixed media va raqamli texnologiyalar keng qo'llanilmoqda. Bu esa rassomlarga yangi tasviriy imkoniyatlar yaratib, asarning fakturasi, hajmiyligi va dekorativ xususiyatlarini boyitishga xizmat qilmoqda.

Ayniqsa akril bo'yoqlar tez qurishi, ranglarning yorqinligi va texnik qulayligi sababli zamonaviy rassomlar orasida keng ommalashgan. Teksturali materiallar va relyefli surtmalardan foydalanish esa asarga plastiklik va hissiy ta'sir kuchini beradi. Shuningdek, kollaj usuli orqali turli materiallarni bir kompozitsiyada uyg'unlashtirish zamonaviy san'atning eksperimental xarakterini namoyon etadi.

Raqamli texnologiyalar ham bugungi tasviriy san'at rivojiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Grafik planshetlar, raqamli dizayn dasturlari va multimedia vositalari yordamida yaratilayotgan kompozitsiyalar an'anaviy rangtasvir bilan yangi texnologiyalar uyg'unligini yuzaga keltirmoqda. Bu esa zamonaviy san'atning innovatsion yo'nalishlarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Shunday qilib, an'anaviy va zamonaviy uslublarning uyg'unlashuvi bugungi dastgohli rangtasvirning muhim xususiyatlaridan biri hisoblanadi. Realizm, modernizm va dekorativ usullarning birgalikda qo'llanilishi milliy san'atning estetik imkoniyatlarini kengaytiradi. Yangi texnika va materiallardan foydalanish esa rassomlarning ijodiy tajribalarini boyitib, zamonaviy rangtasvirni yangi badiiy bosqichga olib chiqmoqda.

Bugungi globallashuv jarayonida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va yosh avlod ongiga singdirish muhim ma'naviy vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda tasviriy san'at, ayniqsa dastgohli rangtasvir san'ati katta ahamiyat kasb etadi. Rangtasvir asarlari orqali xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi, urf-odatlar va estetik qarashlari badiiy obrazlar vositasida yosh avlodga yetkaziladi. Shu sababli rangtasvir san'ati nafaqat estetik zavq uyg'otuvchi vosita, balki ma'naviy-ma'rifiy tarbiya omili sifatida ham muhim o'rin tutadi.

Tasviriy san'at insonning estetik didini shakllantirishda alohida ahamiyatga ega. Estetik tarbiya orqali inson go'zallikni his qilish, uni anglash va qadrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Rangtasvir asarlaridagi rang uyg'unligi, kompozitsiya, obraz va badiiy yechimlar yoshlarning estetik tafakkurini boyitadi. Ayniqsa milliy ruhdagi asarlar yosh avlodda milliy madaniyatga hurmat va qiziqish uyg'otadi.

Estetik tarbiya jarayonida tasviriy san'atning ta'siri boshqa san'at turlariga nisbatan yanada kuchliroq seziladi. Chunki inson avvalo tasvirni ko'rish orqali qabul qiladi va undagi badiiy ifodani hissiy jihatdan anglaydi. Rangtasvir asarlarida aks etgan xalq hayoti, milliy kiyimlar, qadimiy me'morchilik va urf-odatlar yoshlarning milliy o'zlikni anglashiga yordam beradi. Natijada ularda vatanparvarlik, tarixiy xotira va milliy qadriyatlarga sadoqat hissi shakllanadi.

Zamonaviy o'zbek rassomlari ijodida milliy qadriyatlarni targ'ib etuvchi mavzular keng o'rin egallaydi. Ona obrazi, oilaviy qadriyatlar, Navro'z bayrami, xalq hunarmandchiligi va qishloq hayoti tasvirlangan asarlar yosh avlodga milliy an'analar mohiyatini badiiy shaklda yetkazadi. Bunday asarlar insonda mehr-oqibat, hurmat, sabr-toqat va ezgulik kabi ma'naviy fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy o'zbek dastgohli rangtasvirida milliy motivlar shunchaki tashqi bezak emas, balki chuqur falsafiy-ramziy mazmun kasb etuvchi yetakchi omil bo'lib xizmat qilmoqda. Rassomlar asarlarida realizm an'analari modernizm va dekorativ uslublar bilan sintez qilinishi natijasida milliy ruhni aks ettiruvchi yangi badiiy yechimlar yuzaga kelganligi aniqlandi. Ayniqsa, islmiy va girih naqshlarining kompozitsiyaga kiritilishi hamda sharqona estetikaga xos bo'lgan ko'k, yashil, oltinrang va qizil tuslar uyg'unligi asarlarning kolorit jihatdan ta'sirchanligini keskin oshirishi isbotlandi. Yangi materiallar va akril bo'yoqlardan foydalanish esa tasvirlarning fakturasi va hajmiyligini boyitib, ijodiy tajribalarni yangi bosqichga olib chiqqan. Ushbu natijalar asosida milliy ruhdagi ramziy obrazlarning yosh avlod ma'naviy-estetik tarbiyasida, ularda vatanparvarlik va madaniy o'zlikni anglash hissini shakllantirishda muhim himoya vositasi va pedagogik omil bo'lib xizmat qilishi haqidagi ilmiy qarashlar tasdiqlandi.

Tasviriy san'atning ma'naviy ahamiyati uning inson ruhiyatiga ta'siri bilan ham belgilanadi. San'at asari insonni mushohada qilishga, go'zallikni his etishga va hayot mazmuni haqida o'ylashga undaydi. Ayniqsa falsafiy va ramziy obrazlarga boy rangtasvir asarlari insonning ichki dunyosini boyitib, ma'naviy kamolotiga xizmat qiladi. Rangtasvir san'ati yoshlarni salbiy ma'naviy ta'sirlardan himoya qilishda ham muhim vosita hisoblanadi. Milliy va ma'naviy ruhdagi san'at asarlari yoshlarni yot g'oyalardan uzoqlashtirib, ularda sog'lom estetik did va mustahkam ma'naviy qarashlarni shakllantiradi. Shu jihatdan tasviriy san'at jamiyat ma'naviy taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ta'lim tizimida tasviriy san'at fanining o'qitilishi ham yosh avlod tarbiyasida katta rol o'ynaydi. Rangtasvir bilan shug'ullanish yoshlarning kuzatuvchanligini, tasavvurini, ijodiy fikrlashini va estetik dunyoqarashini rivojlantiradi. Ayniqsa milliy san'at namunalarini o'rganish orqali o'quvchilar xalq madaniy merosiga hurmat ruhida tarbiyalanadilar.

Xulosa

Bugungi kunda muzeylar, ko'rgazmalar va san'at galereyalari ham yoshlarning ma'naviy-estetik tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tasviriy san'at asarlari bilan bevosita tanishish yoshlarning san'atga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda milliy madaniyatni chuqurroq anglash imkonini beradi.

Shunday qilib, rangtasvir san'ati milliy qadriyatlarni yosh avlod ongiga singdirishda muhim ma'naviy va estetik vosita hisoblanadi. Estetik tarbiya, milliy ruh va ma'naviy qadriyatlarning badiiy obrazlar orqali ifodalanishi yoshlarning ma'naviy kamoloti va milliy o'zligini shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy dastgohli rangtasvir esa ushbu vazifani bajarishda milliy an'analar va zamonaviy badiiy tafakkurni uyg'unlashtirgan holda rivojlanib bormoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bulatov S. Tasviriy san'at asoslari. Toshkent: O'qituvchi, 2010.
2. Abdirasilov S. Rangtasvir nazariyasi. Toshkent, 2015.
3. Hasanov R. Kompozitsiya va badiiy tafakkur. Toshkent, 2018.
4. Akbarov H. O'zbek tasviriy san'ati tarixi. Toshkent, 2012.
5. G'ulomov N. Tasviriy san'atda rang va kolorit. Toshkent, 2016.
6. Leonardo da Vinci. Traktat o' jivopisi. Moskva, 2000.
7. Arnheim R. Art and Visual Perception. University of California Press, 1974.